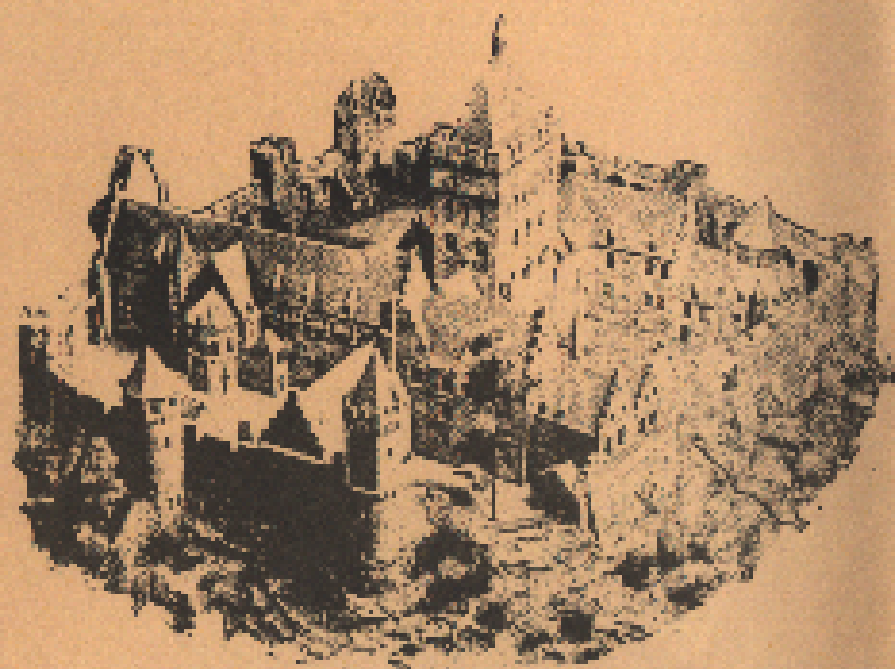

met het VALKHOF

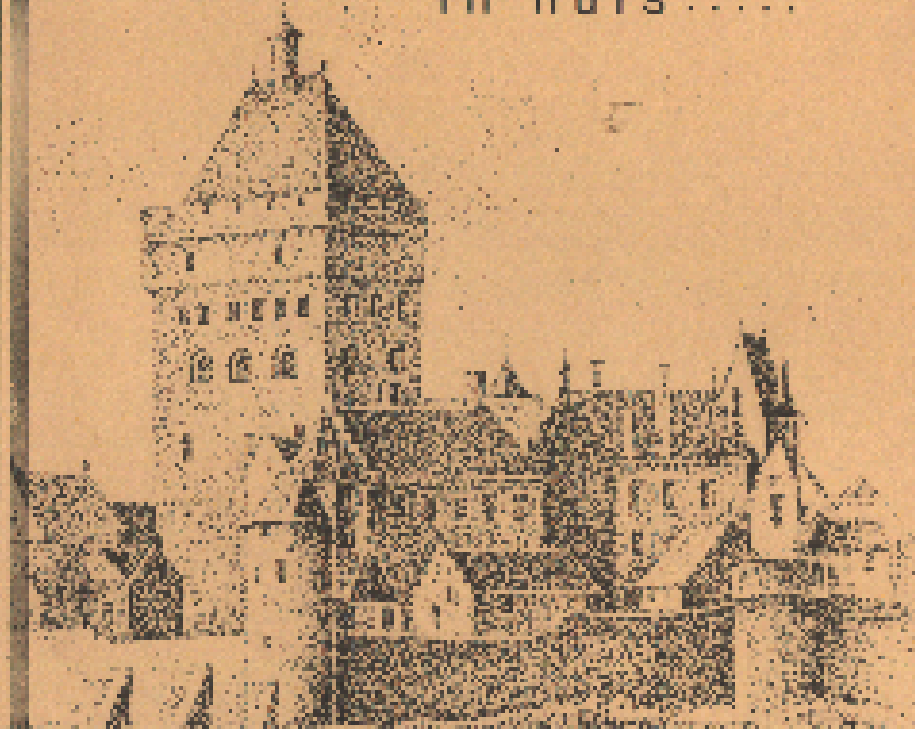
komt NIJMEGEN

W E E R

VOLLEDIG OVEREIND !!

met de deur

in huis.....

**valkhof
nieuws**

regence jaargang nr. 1

1978/1979

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: schriftelijke aanmelding
via postbus 1390 Nijmegen

CONTRIBUTIE: f.20.= p.jr.(65+ f.12,50)
op postgironummer:4438363
t.n.v.Valkhofvereniging.

V A L K H O F N I E U W S:

REDAKTIELEDEN: Hein van Brien
Gerard Hermans
Martin Schenkels

REDAKTIEADRES: Postbus 1390
6501 BJ Nijmegen

V A L K H O F A K T I V I T E I T E N:

RONDLEIDINGEN: Hein van Brien
telefoon 080-233551

EXPOSITIES: coördinatrice:
E.Hendrix-Meyer
telefoon 080-239682

CONCERTEN e.d: Maarten Dongelmans
telefoon 080-220752

= = = = =
= V A L K H O F S T I C H T I N G =
= = = =
= Bankrek. ABN Nijmegen =
= no:53.76.75.930 =
= giro ABN-bank Nijmegen =
= no:821025. =
= = = = =

VOORWOORD.

Het eerste nummer van Valkhofnieuws in alweer een nieuwe jaargang ligt voor U en ook wij ervaren dan extra hoe vlug de dagen voorbij vliegen.

De weken rond de jaarwisseling hebben wij benut door een kersttentoonstelling en er kan zonder overdrijving van een "succes" gesproken worden. Een prettige ervaring was het groot aantal bezoekers, dat tegen alle (weers-)verwachting in het gure weer heeft getrotseerd.

Wat óók een belangrijke en positieve ervaring voor ons is geweest is de "deur" in de kapel. Deze als voorlopige voorziening aangebrachte bescherming tegen het gure winterweer is overduidelijk het bewijs dat in de kapel een DEUR behoort te zitten, ja, dringend gewenst; ja, zeer noodzakelijk is. Deze voorziening met zorg aangebracht, zonder de minste beschadiging van stenen of muren, heeft enorm veel vocht kunnen buitensluiten. Misschien is het een aanleiding om ons aktiviteitenseizoen met enige maanden te verlengen en binnen afzienbare tijd de kapel een geheel te kunnen openstellen.

In deze aflevering mochten wij U reeds de concert-agenda aanbieden. Rondom deze concert-data worden de overige activiteiten gepland en binnenkort zal dan ook een volledig programma worden gepubliceerd.

Er is nog meer gepland voor 1987 en wij stellen er prijs op U als gewaardeerde lezeressen en lezers van Valkhofnieuws goed op te hoogte te houden.

VEEL LEESPLEZIER IN ONZE NEGENDE JAARGANG !

Het Bestuur

KERSTSFEER IN DE VALKHOFKAPEL.

Hartje winter ging letterlijk 'de deur' van onze Valkhofkapel na enige weken gesloten zijn weer voor de bezoekers open.

Vanaf Zaterdag 20 December was er een kerstgroep te zien en een in kerstsfeer gebracht interieur. U kunt het geloven of niet, maar iedereen ging door een 'echte' deur naar binnen en daardoor werd het verblijf voor o.m. de toezichthouders ook dragelijker. Tevens was het de noodzakelijke bescherming voor de kerstgroep en andere bezienswaardigheden. Tijdens de openstelling tot Diekoningen (6 Jan.), werden precies 2689 bezoekers geteld. Tegen verwachting waren hierbij veel touristen. De verst komenden die 'ontdekt' werden kwamen uit de hoofdstad van Venezuela!

Precies voor de barre winter van '87 ons in de greep kreeg, waren alle 'zaken' weer veilig opgeborgen.

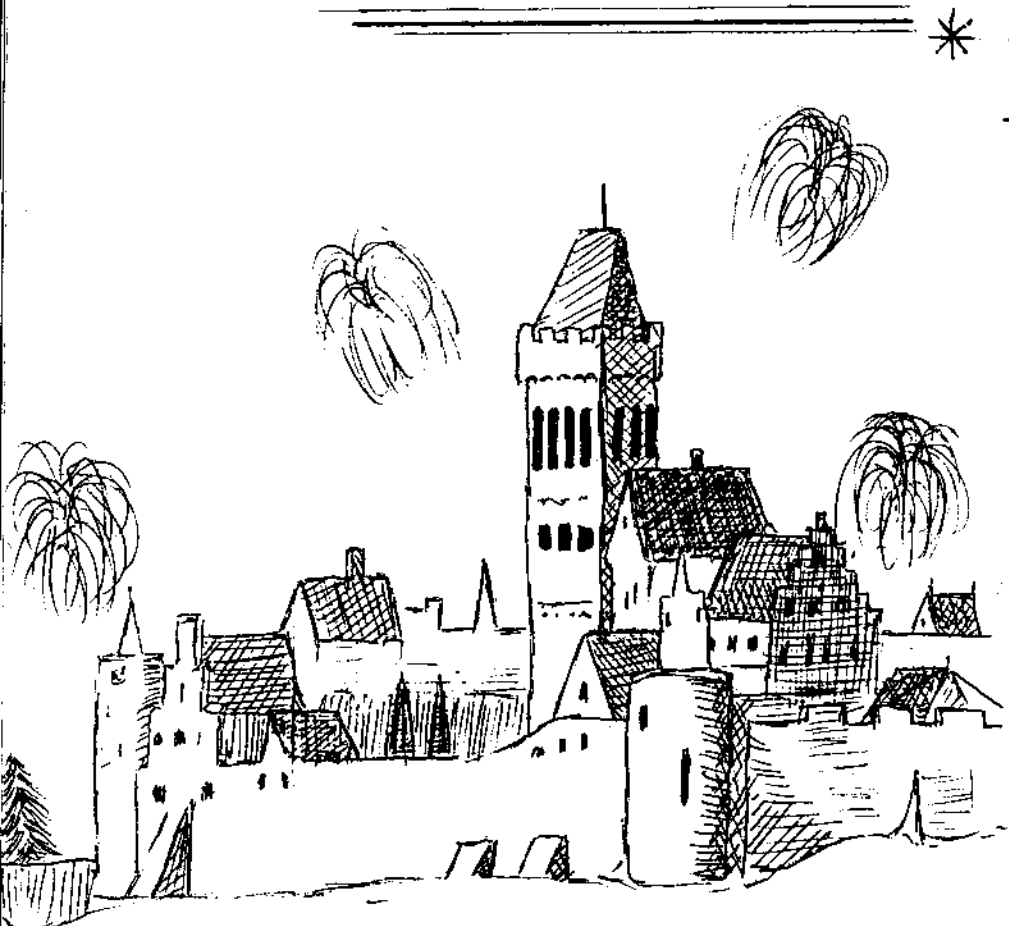
Wij hoorden in die dagen nog al eens zeggen:.. "Die Valkhofvereniging heeft telkens weer iets nieuws..", wij mogen dit gerust als een compliment zien. Zeker is het een handdruk voor alle vrijwilligers die vooraf met koude handen en voeten weer enorm veel werk verzet hebben..

Bij dit artikel staat een foto van de kerstgroep. Wij hopen dat de ontwerpster José Tesser maar ook haar helpers mede door het succes aangemoedigd worden de zeer bewonderde groep verder uit te bouwen, waarmee volgend jaar weleens het dubbele aantal bezoekers geteld zou worden. Opnieuw dank dus aan alle vrijwilligers!!

Hein van Brien

K E R S T M I S 1 9 8 6

Een van onze redactie-leden kreeg tegen kerstmis een prachtige, handgetekende wenskaart in de brievenbus, ondertekend door Ingrid Kruse. Wij vonden het de moeite waard U deze even te laten zien!
Knap gedaan door een dertienjarige jonge dame!
Vandaar...

En wat ons betreft, U weet het;
"Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst!"

Conclusie: Iedereen wordt wel eens graag een keer over zijn bol gestreken...

GEDENKBOEK 1936.

Over het ontstaan van de Valkhof kapel weten wij vrijwel niets met zekerheid. Men kan alleen een keus maken uit allerlei restgegevens, om een beginpunt te kunnen vermoeden. Een van die mogelijkheden is, dat de kapel gebouwd werd in de tijd toen keizerin Theophano leefde, zoals U in een vorig artikel (zie Valkhofnieuws nummer 4, 1986) heeft kunnen lezen.

Toevallig kregen wij onlangs het "Gedenkboek bij de opening van de Waalbrug 1936" in handen. De bekende J.J.Weve schrijft daarin onder het opschrift "Nijmeegs adel" op blz. 29;

"...Het machtig ingenieurswerk, dat na vierjarige arbeid, dezen zomer Nijmegen van een nieuwe oeververbinding voorzag, heeft gedurende den duur van zijn uitvoering een steeds toenemend aantal toeschouwers naar het Valkhofplantsoen gelokt om vandaar den voortgang der werkzaamheden gade te slaan.

Hoevelen onder de talrijke belangstellenden hebben bij hun bezoek eraan gedacht dat zij een der merkwaardigste plaatsen, zoo niet de merkwaardigste plek van Neerlands bodem betraden?..."

Hierna vertelt J.J.Weve over de geschiedenis van het Valkhof, de romeinse tijden, keizer Karel tot de plunderingen van de Noormannen toen gaat verder;

"...Weldra braken er nu rustiger tijden aan en wordt het paleis veelvuldiger door de Duitsche machthebbers bezocht. De gemalin van Keizer Otto II, Theophano, stierf er in 991. Dit feit

werd vermoedelijk van beteekenis voor de geschiedenis van de palts met name van de daartoe behoord hebbende ronde kapel in den Noordwestelijken hoek van ons Valkhof. Naar den vorm van enkele onderdeelen van het oorspronkelijke gedeelte van het gebouw, moet dit van omstreeks het jaar 1000, of van weinig later dateeren. Nauwkeurig onderzoek heeft aangetoond dat de kapel in geen geval deel heeft uitgemaakt van het door Karel den Groote begonnen paleis."

J.J.Weve was van mening dat de kapel mogelijk een herinnering kon zijn aan de dood van Theophano hier op het Valkhof.(991)

Maar vraagtekens waren er toen, zijn er nu nog en zullen blijven. Toch blijft elke theorie de moeite van een onderzoek waard.

Op blz. 32 van hetzelfde "Gedenkboek 1936" vonden wij een interessant artikel geschreven door C.A.P.Ivens. Een deel hiervan meenden wij absoluut te moeten overnemen in ons Valkhofnieuws.

"..Weinig plaatsen in Nederland zijn zoo algemeen bekend als het Valkhof, waar Claudius Civilis eens stond, waar Karel de Groote en Barbarossa woonden.

Waar nu een park is, met twee hoogst belangrijke resten van den burcht, stond eenmaal, tot in den Franschen tijd, de Vorstendoms-burcht, het keizer-kasteel, de palts. Stad en burcht zijn uit den aard der zaak steeds nauw aan elkaar verbonden geweest, al vanaf de tijden der Romeinen en Bataven.

Bij gelegenheid van de Waalbrug-openstelling zijn er plannen, zelfs in vergevorderd stadium, ge-

weest, om de burcht ter plaatse, in een semi-permanenten bouw, weer tijdelijk te reconstrueeren. Dat zou een groot en cultureel-gewichtige zaak voor geheel Nederland hebben kunnen worden! De uitvoering is helaas afgestuit op, al te ver doorgevoerde, piëteitsbegrippen en angst voor beschadiging(!) van de nog bestaande resten, hoewel daarvoor alle waarborgen gegeven konden worden.

Mogelijk, dat men, in later jaren, er nog eens anders over zal denken en de burcht nog eens voor aller oogen herrijzen zal, zoals wij hem op bijgaande afbeelding zien...."

Bij het lezen van deze regels dachten wij natuurlijk direkt aan "onze" doelstellingen en twijfelden er niet aan dat Ivens al in die tijd een vurig aan hanger was van deze idealen!

In de Gelderlander schreef Rob Hoogveld onlangs in zijn rubriek 'Tussen Moenen & Mariken'; "...Zodra je de droom van herbouwen kenbaar maakt kijken ze je aan als ware je een uit Madurodam ontsnapte tuinkabouter die teveel sprookjes gelezen heeft..."

Dit bittere lot treft dus ook C.A.P.Ivens.... Helaas in 1936 was er nog geen Valkhofvereniging..allehoewel, de gedachte leefde niet bij Ivens alleen! Waren zij misschien de wegbereiders van onze idealen?..Wij zijn het met Moenen eens;

"...De Valkhofvereniging is meer, veel meer waard, dan de 1000 gulden die het stadsbestuur nu afschuift als 'waarderings-subsidie'. Het is de hoogste tijd dat het Valkhof eens doordacht wordt aangepakt.."

Hein van Brienem.

HERBOUW VAN DE VALKHOFBURCHT !?

Enkele aspecten van een mogelijke reconstructie.

J.M.I.Nooy.

INLEIDING

De koptitel eindigt in tweeslachtigheid: het uitroepteken weerspiegelt de gedachte (van de valkhofvereniging) dat het kan en dat het moet, het vraagteken geeft de twijfel weer of het wel kan, of het wel moet.

EEN STUKJE GESCHIEDENIS

De valkhofburcht behoorde tot de rij Staufische paltsen zoals die onder meer worden/ werden aangetroffen in West-Duitsland (Kaiserswerth, Gelnhausen, Kaiserslautern), Frankrijk (Hagenau) en Italië (Castel del Monte). Bouwkundige voorlopers van de door Hohenstauf Frederik I Barbarossa gestichte valkhofburcht waren de Karolingische palts en een Romeins fort. Na het vertrek der Romeinen rond 400 brak de Frankische tijd aan. Een Karolingische palts werd gebouwd, met gebruikmaking van o.a. Romeins materiaal. Rond het jaar 1000 verbleef op het Valkhof keizerin Theophanu, de Byzantijnse echtgenote van keizer Otto II. Het ontstaan van de St.Nicolaaskapel, ook wel Karolingische kapel genoemd, valt te zien in het verlengde van haar Nijmeegse jaren. Na verwoestingen, o.a. door de Noormannen, begon Frederik I midden 13e eeuw met de bouw van zijn burcht. Dat is de burcht die wij kennen. In 1796-1797 werd het Valkhof, eigendom van de Staten van Gelderland, afgebroken omdat men geen geld over had voor restaura-

tie. Slechts door toedoen van Johan In de Betouw kon de St.Nicolaaskapel en de huiskapel van de burcht, toegewijd aan St.Maarten, uit slopershanden gered worden.

HERBOUWGEDACHTEN

Wanneer over herbouw wordt gedacht, dan wordt gedacht aan de Barbarossaburcht omdat alleen hiervan vele afbeeldingen bewaard zijn en er nog enkele exemplaren van een burcht in die bouwstijl in Europa bestaan. Zo een Staufische burcht is aldus het meest concreet. Uit de tijd daarvoor, de Karolingische tijd, rest nog slecht de St.Nicolaaskapel. Deze kapel heeft alle (oorlogs)-stormen des tijds overleefd en kan derhalve terecht doorgaan als monument voor de vrede.

Herbouwgedachten van het valkhofcomplex zijn niet nieuw: reeds in 1936, rond de opening van de Waalbrug, bood de architect Charles Estourgie een bouwkundig ontwerp aan voor herbouw van de donjon en de zuidvleugel, met terrassen op de plaatsen van de noordoost- en noordwestvleugels. Zijn zoon, de schilder Hubert Estourgie, is daarop verder gegaan en heeft, na veel studie, technische tekeningen gemaakt van het exterieur van de complete burcht, maar tevens van vele interieuren. Naar aanleiding van die technische tekeningen heeft hij in 1972 een aantal, geromantiseerde, schilderijen vervaardigd.

BOUWKUNDIGE EN FUNCTIONELE ASPECTEN

Centraal stond de 50 meter hoge Donjon, de reuzetoren met een grondvlak van 9 x 18 meter. In de Middeleeuwen was zo een toren een laatste en best verdedigbare toevluchtsoord voor de bewoners, tevens het uitzichtpunt ter bewaking van de burcht.

De noordwestvleugels werden bewoond door de beheerder van de burcht; de noordoostvleugels bevatten de vorstelijke vertrekken. De grote zuidvleugel, circa 8 x 55 meter grondvlak en met 20 meter hoogte even hoog als de andere vleugels, was gebouwd als rijkszaal: een ontvangstruimte voor plechtige bijeenkomsten (en feesten). Daaronder lagen de paardestallen.

GEMEENTELIJKE STANDPUNT

De gemeente Nijmegen, als eigenaar en beheerder van valkhofpark en de daar aanwezige bouwwerken, is door toedoen van de valkhofvereniging tot beleidsvoornemens gekomen. Reeds in 1980 worden "voorstellen ondersteund die er op gericht zijn de contouren van het Valkhof weer te geven". De parkreconstructie heeft uitvoering van die plannen in de weg gestaan. In juni 1986 heeft de gemeenteraad het besluit genomen een onderzoek te laten instellen naar de "technische- en financiële aspecten van een reconstructie van het valkhofcomplex". Het meerjarenbeleid tot 1990 beoogt "een beleidsgericht vervolgonderzoek naar de mogelijkheden voor een ontwikkelings- c.q. herinrichtingsplan voor het valkhof". Naast cultuurhistorische aspecten zullen dan vooral de toeristisch-recreatieve aspecten aandacht krijgen.

Dit zijn allemaal beleidsvoornemens van onderzoek, concretiseringsplannen zijn er van gemeentewege (nog) niet. De overheid, in alle behoedzaamheid, zet eerst wat vraagtekens en onderzoekt eerst zorgvuldig. Het doen van beleidsgericht onderzoek valt in ieder geval op te vatten als een uitroepteken. Vraagtekens blijven vooralsnog bij de cultuurhistorische verantwoording. Mag het wel uit historisch oogpunt?

Weten wij genoeg van exterieur en interieur om verantwoord te reconstrueren? Daarnaast de praktische vragen van: gaat het valkhofpark als park niet verloren? en: wat kost het en wie zal dat betalen?

VALKHOFVERENIGING

Deze vereniging, opgericht op 20 november 1978, vermeldt in haar statuten als doelstellingen: "het in brede kring belangstelling kweken voor het valkhof, het bestuderen van de mogelijkheden van een her-opbouw van de burcht en het ijveren voor het toeristisch aantrekkelijk maken". De vereniging, met haar ruim 500 leden, geeft een tijdschrift uit en verzorgt telkenjare tentoonstellingen en concerten in de St.Nicolaaskapel die zij in bruikleen heeft gekregen van de gemeente. Daarin staat ook de fraaie maquette van de burcht. In het valkhofpark zijn een viertal panelen geplaatst die een beeld geven van de voormalige burcht, gezien vanaf die plek. Jaarlijks bezoeken circa 60.000 mensen de kapel. Voor een bedrag van f.20.= per jaar kan men lid worden via aanmelding bij Postbus 1390 postcode 6501 BJ te Nijmegen.

VAN WOORDEN NAAR DADEN

Onder deze titel heeft de vereniging, op verzoek van de gemeente, enige zaken op papier gezet betreffende technische en financiële aspecten van herbouw. Bouwtechnische aspecten van achtereenvolgens: St.Nicolaaskapel, Burchtpoort, Donjon (reuzetoren), Noord-Westvleugels (Huize van Blitterwijk), Zuidvleugel (rijkszaal) en Noord-Westvleugels (keukens en koningskamers) worden besproken met daarbij de oorspronkelijke functies.

Al deze aspecten dienen uiteraard nog nader te worden uitgewerkt indien een besluit genomen wordt tot herbouw van een onderdeel.

Om de sprong van verleden naar heden te vergemakkelijken en om de mogelijkheid te hebben in fasen te werken, is een prioriteitskeuze gedaan.

PRIORITEITSKEUZE c.q. FASENPLAN

1- Eerste doel is de gehele burcht te herbouwen. Walmuren kunnen achterwege blijven, accentuering is voldoende. Qua inhoud zal het een complex van ongeveer 36.000 m³ worden, wat aangekleed naar schatting een bedrag van circa 20.000.000. gulden zal vergen. (uitgegaan wordt van f.500.= /m³ bouwkosten, exclusief grondkosten en voorbereidingskosten).

2- Als basisreconstructie kan gedacht worden aan de realisatie van het contourenplan. Een twee-dimensionale weergave van de burchtomtrekken in lage muurtjes en tarrassen. In totaal circa 300 meter lang en met een inhoud van ongeveer 250 m³ zullen de bouwkosten daarvan circa 50.000.= gulden bedragen.

3- Als bouwwerk met hoge prioriteit geldt de donjon of reuzetoren. De nuttige binnenruimte van ongeveer 120 m³ per verdieping, exclusief trappenhuis, liftkoker en andere technische ruimten, maken dit bouwwerk tot een nuttig geheel. Als uitkijktoren zal het de enige in Nijmegen zijn van die hoogte, ca.50 meter, die toegankelijk zal zijn voor een ieder. Nijmegen zal er de museumruimte vinden die ze nodig heeft ! Het grondoppervlak en de hoogte geven het een inhoud van circa 8100 m³, wat in geld omgere-

kend circa 4.000.000.= gulden wordt.

4- Na herbouw van de donjon komt als eerste in aanmerking de reconstructie van de west- en noordwest-vleugels. De VVV kan hier haar hoofdvestiging vinden, naast ruimten met een meer culturele bestemming. De Karolingische kapel kan vanuit deze vleugel klimatologisch gecontroleerd worden en toegankelijk worden (galerij). Met een totaalinhoud van iets minder dan 6.000. m³ zal herbouw een investering van ongeveer 3.000.000.= gulden vereisen; naast de 4.000.000 voor de donjon.

5- Uitvoering van het plan Charles Estourgie uit 1936, herbouw van de donjon met aansluitend de grote zuidvleugel en terrassen op de plaatsen van de noordwest- en noordoostvleugels, houdt een bouwmasa van circa 9900 m³ voor de zuidvleugel in; tezamen met de donjon: 18.000. m³. Een bedrag van circa 9.000.000.- gulden zal hiervoor nodig zijn.

CULTUURHISTORISCHE VERANTWOORDING

Herbouw is niet identiek aan restauratie. Een reconstructie van het valkhuofcomplex, die door zou moeten gaan als restauratie, als zijnde de oorspronkelijke werkelijkheid, zou geschiedvervalsing zijn. Een herbouw is niets meer of minder dan reconstructie naar oud model.

Andere Nijmeegse monumenten als Stadhuis, St.Stevenstoren en Commanderie zijn voornamelijk reconstructies in oude stijl met moderne materialen. Het stadhuis moest na de oorlogsbrand van binnen opnieuw gebouwd worden. Van de Commanderie, nu in gebruik als gemeentemuseum, restte slechts een schamet overblijfsel van het

vroeger klooster annex verpleeghuis van de Johannieters. De St. Stevenstoren is na de oorlogsverwoestingen opgebouwd met moderne brandvrije materialen.

Een bezwaar dat wel aangevoerd wordt is dat de exacte plaats niet bekend zou zijn. Dit is slechts ten dele waar. De meetdienst van de gemeente Nijmegen heeft duidelijke contourentekeningen. Opgravingen en contourentekeningen zijn in het begin van deze eeuw gedaan en gemaakt door Plath en Weve. Eventuele twijfels zijn nog weg te nemen via infrarode luchtfotografie en bovenal via elektrosondering van de bodem. Is de exacte plaats goed te bepalen, afbeeldingen van het inwendige van de valkhofburcht zijn evenwel schaars. Toch behoeft zulks geen belemmering te vormen. Nauwkeurige bestudering van het exterieur maakt een plaatsbepaling van de interieurruimten mogelijk via raampartijen, schoorstenen en trappenhuizen.

Op basis van zulk een nauwkeurige bestudering van het exterieur in combinatie met een nauwkeurige waarneming van interieuren van soortgelijke bouwwerken elders in Europa en gewapend met een dosis historisch-bouwkundige kennis is een reconstructie zeer wel mogelijk.

De eerder genoemde NIJMEEGSE MONUMENTEN bewijzen dit !!

-. - . - . - . - . - . -

- . -

-

KOM OVER DE BRUG !

Met plezier las ik het bericht over de bouwplannen van een architecten-collectief, voor de bouw van een Nijmeegs museum voor moderne kunst.

De daarvoor geogde plaats zette mij om meerdere redenen en wellicht ook U aan het denken. De plaats voor dit project, het Kelfkensbos, is naar mijn mening zogoed als optimaal in gebruik, zowel financieel als praktisch en er zou dus een functionele ruimte als parkeerplaats verloren moeten gaan voor andere functionele ruimte.

Laten we eens even spelen met de volgende gedachte in aansluiting op een eerder door J.M.T.Nooy geschreven: "PENSCHETS VOOR EEN STOFFELIJKE VERBEELDING" in Valkhofnieuws nummer 1/1985.

De samenwerkende architecten, zijn m.i. zeer wel in staat een "MODERNE-KUNST MUSEUM" in de ruimte van het Valkhof te realiseren en op zulk een wijze dat visueel de burcht aandacht krijgt in verantwoorde stijl en zij de meest verwende "modern-ingestelde bezoeker" een ongekend aantrekkelijk interieur kunnen bieden.

Hiermee kan (economische gezien) nog iets meer worden bereikt. Op de relatief dure grond van de Valkhofheuvel op verantwoorde wijze functionele ruimten terugbrengen, waarborgt een rendement voor onbepaald lange tijd en er ontstaat het zo fel begeerde begin en eindpunt van ongekende toeristenstromen.

Men zou bijvoorbeeld het VVV-kantoor in zo een centraal punt kunnen huisvesten, waardoor een verhoogd getal aan bezoekers wordt gescoord in deze directe omgeving. Het is wel zeer goed denkbaar dit museum onder de bekwaame leiding van de heer Lemmen te plaatsen en daardoor ook dit museum in een aantrekkelijke historische omgeving te plaatsen.

Stel dat men de Valkhofburcht op historisch-verantwoorde wijze herbouwt, dan vindt men er weer de beslotenheid die op zeker moment elke toerist aantrekt. Als wij uit ervaring reeds jaarlijks 50000 bezoekers tellen, dan is dié plaats met dié voorzieningen HET NIJMEEGS ENTREE BIJ UITSTEK.

Als ook meerdere functies in de burcht worden gepland, zoals bibliotheken, leeszalen, uitzichttoren (donjon) en ruimte-uitbreiding Lindenberg terwijl in kleinere ruimten kunstnijverheid kan worden beoefend en tevens de omringende terrassen daarop kunnen inspelen, dan zal ook hier een toeristisch centrum aan Nijmegen worden toegevoegd zoals in onze tijd niet gekend is.

In deze richting denken, en vooral met meerdere deskundigen, houdt in dat krachten kunnen worden gebundeld en reeds toegezegde hulp tot financieringsplannen geëffectueerd kan worden.

Een unieke aanzet zou het kunnen zijn om onze Stad temidden van haar parkachtige omgeving, een eersteklas oppepper te geven die zó nodig is

Laten we daarom OVER DE (VALKHOF)BRUG KOMEN !!

Theo Verweij.

MARIKE VAN VALKENGED.

In een burcht wonen natuurlijk niet alleen vorstelijke personen, er lopen ook heel wat dienaars rond die tot taak hebben het huishoudelijk leven draaiende te houden. Een heel belangrijke afdeling is het keukenpersoneel, want burchtbewoners krijgen met de regelmaat van 'n klok allemaal honger en adellijke personen zijn bovendien ook nog dikwijls verwende fijnproevers..

Zo kan het gebeuren, dat in het jaar 1300 een jong dienstertje al vroeg in de morgen het vers gebakken brood op een keurig verzorgde tafel voor de graven-familie klaarzet.

Marike blijft deze Valkhofgraaf altijd maar liever uit de ogen! Heel anders is het gesteld met zijn dochter Isabella, zij is het tegenbeeld van haar vader, altijd vriendelijk en opgewekt. De beide meisjes allebei net zestien jaar, zijn dan ook vriendinnen en kennen voor elkaar geen geheimen. Dit weer tot grote ergernis van graaf Reinald die allang met het plan rondloopt om Marike voor eens en altijd buiten het Valkhof te zetten. De moeilijkheid is echter dat Marikes moeder tot ieders tevredenheid het hele keukengebeuren regelt en haar vader als eerste bakker eveneens onmisbaar is! Bovendien is Marike zelf al van jongsaf lieveling geweest van alle burchtbewoners. Daarom blijven de gravelijke plannen nog steeds beperkt tot een zure trek om zijn mond als het dienstertje te dicht in de buurt komt.

Maar 'savonds ontmoeten beide meisjes elkaar in een veilig hoekje van de burcht en hebben

daar dan volop de gelegenheid giechelend de laatste nieuwtjes uit te wisselen die vaak niet mis zijn! Zo wist Marike als eerste wat keizer Albertus aan graaf Reinald had geschreven; dat hij er niet aan dacht, zijn zoon de 'aangeboden' Isabella als bruid te geven. De dochter die bij het horen van dit bericht ontdekt had wat Pa zonder haar medeweten van plan was, voelde zich erg ongelukkig. Marike kon haar echter wel weer opvrolijken, want ook zij heeft interessante verhalen, vooral wanneer ze buiten de burcht is geweest. Daar gebeuren weer allerlei dingen die voor burchtbewoners verborgen blijven!

Zo worden hun ontmoetingen een soort informatiebron die op een dag heel belangrijk zou blijken! Want de graaf had dan wel een politiek spelletje verloren, hij wachtte op de gelegenheid om zich te wreken.

Het begint op een avond als Isabella aan Marike vertelt dat haar vader en de hertog van Henegouwen keizer Albertus gaan uitnodigen, om op het Valkhof alle bestaande problemen te bespreken, en dan in goede samenwerking opnieuw te starten. Zo wordt het voorgesteld, maar de dochter die haar Pa beter kent, weet bijna zeker dat beide heren iets van plan zijn..

Enkele dagen later volgt dan de openbare kennisgeving en komt de gehele stad in rep en roer. De burgers willen de keizer een groots onthaal geven want nog altijd beschouwen de meesten die graaf als indringer van het keizerlijk vorstendom.

De dag voor de aankomst van de keizer, als al-

les in gereedheid wordt gebracht, krijgt Marike de taak om zoals gebruikelijk "vers vlees" te bestellen bij de "hofleverancier" een boer in het dorp Beuningen. Omdat niemand het paardrijden bij haar verbeteren kan, galoppeert ze in haar een-tje naar de boerenhoeve waar ze zoals altijd hartelijk ontvangen wordt. Maar tijdens het onvermijdelijk praatje bij de familie, krijgt Marike de vreemde dingen te horen die overal ijverig doorverteld worden. Bij het dorp zijn vanmorgen schepen vol soldaten voor anker gegaan. Volgens de boer aan de dijk zijn het fransen. Een hollandse schipper had hem verzocht water en melk te brengen maar wilde niet zeggen wat ze van plan waren. Hem werd nadrukkelijk verzocht vooral zijn mond te houden, wat geen probleem was omdat de zonen wel voor verdere verspreiding zorgden...

Marike begint langzamerhand te geloven dat dit allemaal te maken heeft met de verwaande graaf van Henegouwen die enkele uren geleden bij de burcht aankwam. Zou dat heerschap wat van plan zijn?...

Terug in de burcht vertelt Marikes Moeder opgewonden dat ze daarnet in de voorraadkelders is geschrokken omdat daar 'vreemd-volk' rondliep, wat mogelijk langs geheime gangen vanaf de Waal in de burcht terecht was gekomen! Als Marike nu ook nog van haar vriendin hoort dat de henegouwse graaf bij het binnenkomen vanmorgen zich liet ontvallen; 'ik heb voor die eigenwijze Albertus en goed middeltje meegebracht', weet ze genoeg. Haar moeder zal de keuken scherp in de gaten houden maar vindt wel dat een van de meisjes Keizer Albertus zal moeten waarschuwen. Ze maken in het geheim een plan en Isabella die het

helemaal niet meer met haar vader eens is sluit zich bij hen aan.

De volgende dag trekt keizer Albertus met zijn gevolg tussen een wuivende en zingende mensenmassa door naar het Valkhof, waar een koele begroeting wacht. Hij beseft terdege dat de gesprekken met beide graven niet gemakkelijk zullen zijn, maar hoopt op goede resultaten.

Isabella heeft tot taak gekregen de keizer met zijn gevolg de eetzaal binnen te leiden en moet naast hem plaats nemen. Ze ergert zich over de hatelijke opmerkingen van beide graven die tegenover hen zitten. Marike helpt bij het opdienen, maar zelfs de goed verzorgde maaltijd kan een gespannen sfeer niet wegnemen.

Kort voor het einde van het "eetfestijn", geeft Marike haar vriendin een teken, deze buigt dan naar de keizer en fluistert: "Majesteit Uw leven is in groot gevaar, volg mij snel.." De keizer die al een vermoeden heeft dat "iets" in de lucht hangt verlaat 'even' verontschuldigd de zaal. De disgenoten die nog druk in gesprek zijn, valt dat ook bijna niet op. Het gebeurt regelmatig dat iemand 'even' weggaat..!

Isabella brengt de keizer direkt naar een geheime gang waar Marike al met zijn mantel klaar staat. Nu wordt de keizer pas duidelijk dat hij zich in groot gevaar bevindt. Via een klein poortje dat op de Voerweg uitkomt, bereikt hij een gezadelt paard en met twee vertrouwde begeleiders verdwijnt Albertus naar het kleefse land.

De meisjes gaan terug naar de zaal, Isabella

met een hoogrode kleur neemt weer haar plaats in naast een nu lege stoel terwijl pa aan de overkant onderzoekend naar zijn dochter kijkt. Marike helpt met een onschuldig gezicht bij het afruimen.

Twee uur later is de burcht een grote chaos.. Overal komen soldaten tevoorschijn, als nu ook nog schepen met "krijgsvolk" aan de voet van 't Valkhof aanleggen, valt de burcht in handen van de henegouwers. Het keizerlijk gevolg wordt gevangen genomen maar de hoofdpersoon die al enige tijd geleden zich terugtrok is onvindbaar.

Isabella krijgt van haar woedende vader te horen dat hij de "zaak" wel door heeft, maar alles tot de bodem zal uitzoeken! Voor hij echter iets kan ondernemen, verschijnt er al een boode van de keizer aan de poort. Deze eist vrijlating van het keizerlijk gevolg en volledige overgave van de bezetters. Beide graven krijgen korte tijd voor overleg..

Marike met haar ouders en de rest van het personeel wachten in de keuken angstig af wat er gaat gebeuren. Mocht het tot een beleg komen, dan is de zaak voor hun al bij voorbaat verloren, het is onmogelijk al die "plotselinge bezoekers" van eten te voorzien. Bovendien is de stadsbevolking de graaf vijandig gezind zodat hulp van buitenaf is uitgesloten.

Na enige tijd komt Isabella binnenhollen met de boodschap dat de henegouwers zich overgeven.! Voor het vrijgelaten keizerlijk gevolg zullen drie wagens op het voorplein komen... De moeder Van Marike grijpt onder het motto van; nu of nooit, het hoogstnoodzakelijke onder haar

arm en gebruik makende van de algemene verwar-
ring, vlucht het gezin de poort uit. Isabella
heeft zich onherkenbaar bij hen aangesloten het
hoofdstuk Valkhof in haar leven is afgesloten,
zij durft niet langer bij haar vader te blijven.
Op een van de wagens vinden zij een plaats en
deze verlaat spoedig daarna de burcht.

De vluchtelingen vinden hun eerste onderdak bij
de hertog van Kleef, een trouw vazal van de kei-
zer die hen een dag later persoonlijk ontvangt.

De majesteit is zich er zeer wel bewust van dat
zijn leven werd gered door de twee jonge meisjes
en steekt dit dan ook niet onder stoelen of ban-
ken. Als dank schenkt hij Marikes familie een
woning op een klein landgoed niet ver van de
hollandse kust. Isabella lijkt even gelukkig als
Marike maar ze weet dat dit het einde betekent
van hun samen zijn..ze beseft heel goed dat er
voor haar een andere weg ligt.

De gebeurtenissen van de laatste maanden heb-
ben haar aan het denken gezet, zij wil zich uit
het wereldsrumoer terugtrekken en op een rus-
tige plaats gaan studeren. De keizer biedt haar
een leefruimte aan in een klooster voor adelij-
ke dames bij Keulen.

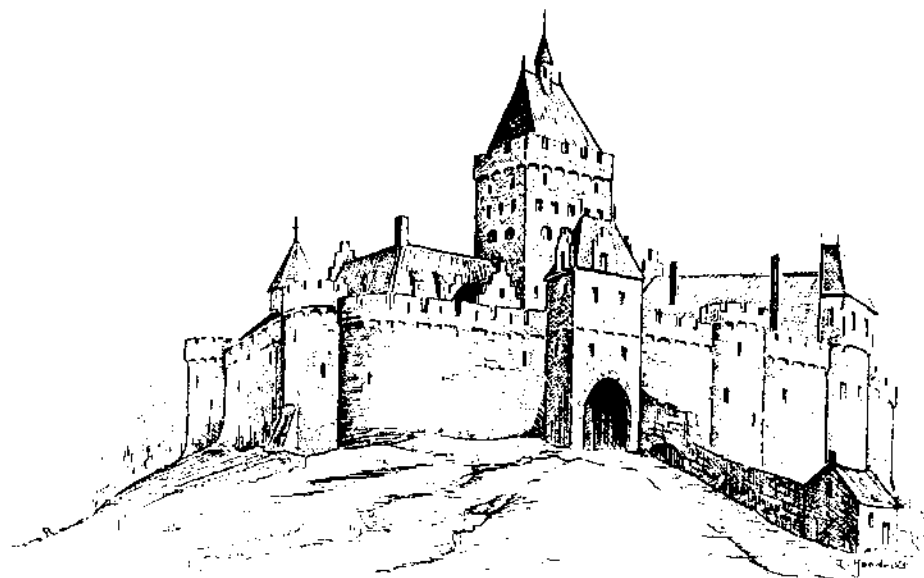
Het kleine landgoed waar de "Valkenhof" familie
tenslotte terecht komt, wordt door de omwonen-
den al gauw: "Valkengoed" genoemd.
Hun praatgrage dochter krijgt bij de bevolking
een aanduiding die later als familie-naam blij-
vend zou worden; Marike "van Valkengoed".

Hein van Brienem.
uit "Twaalf Valkhofverhalen"

NASCHRIFT.

Graaf Reinald van Gelre, die ook met
de rest van zijn familie in onmin leefde,
wordt tenslotte door zijn eigen zoon gevan-
gen gezet in het slot Montfoort bij Roermond
alwaar hij krankzinnig geworden, in 1326 is
overleden. Isabella zijn dochter bleef in
Keulen waar zij op hoge leeftijd overleed
als abdis van het klooster.

De naa "Van Valkengoed" komt in het Westen
van Nederland nog voor.

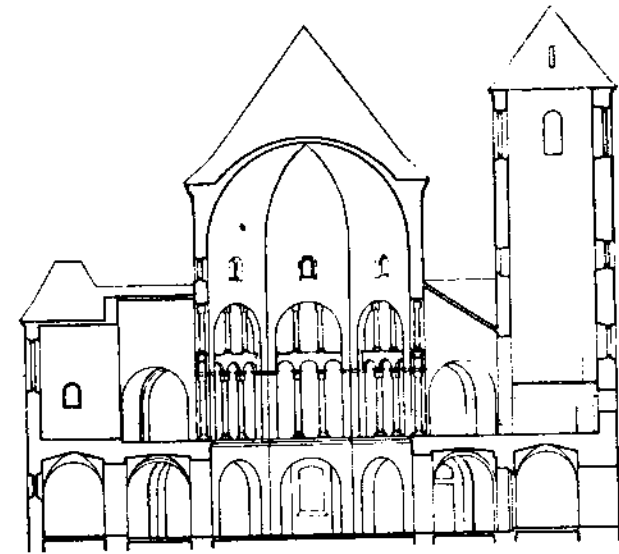

EEN UITSTRALING VAN AKEN.

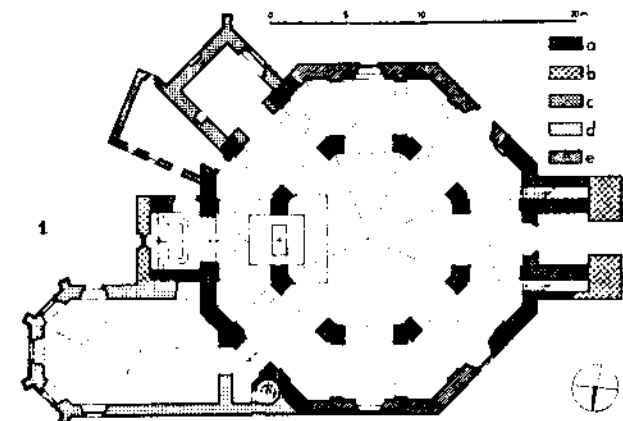
Onze Valkhofkapel is natuurlijk niet het enige bouwwerk waarin een uitstraling van Aken is terug te vinden. In de landen om ons heen staan op verschillende plaatsen zeer goed onderhouden kleine of grotere kerken, overgebleven uit een tijdperk toen de byzantijnse bouwkunst nog grote invloed had op de beginnende architectuur van west-Europa.

Tegen het jaar 1000, werd in Ottmarsheim, een dorpje aan de weg van Basel naar Strassburg, een klooster gesticht. Waarom de adellijke Rudolf van Altenberg juist deze plaats koos, is niet bekend. Zeker is dat hij hier veel grond bezat en mogelijk stond daarop een gebouwencomplex met bijbehorende kerk. Het geheel kan dan zijn omgebouwd tot een klooster voor vrouwelijke religieuzen die volgens de regels van de heilige Benedictus leefden. De kerk was een duidelijke afspiegeling van de paltskapel in Aken, maar alleen wat eenvoudiger uitgevoerd.

Dit nu nog bestaande gebouw heeft een achthoekige kern, maar ook de buitenkant en dit in tegenstelling tot Aken, is achthoekig. Door deze bouwvorm was het mogelijk vanuit het oktogoon bij iedere boog op de bovengalerij een tongewelf naar de buitenkant te bouwen. Aan de zijkan ten hiervan ontstonden zo toch weer 16 bogen met evenzovele tussenruimten. (Zie tekening). De benedenomgang heeft grotendeels graatgewelven. De hele constructie werd een solide steun voor voor het koepelgewelf boven de kernbouw waarvan de hoogte vanaf de vloer in het midden twintig meter is. De breedte van de kerk, zijgangen meegerekend is eveneens twintig meter.

Doorsnede en grondplan. a) Ottoons, b) romaans, c) gotisch, d) laat gotisch, e) 1900.

Het zijn nu juist de eenvoudige afmetingen die dit gebouw zoo'n rustige sfeer geven.

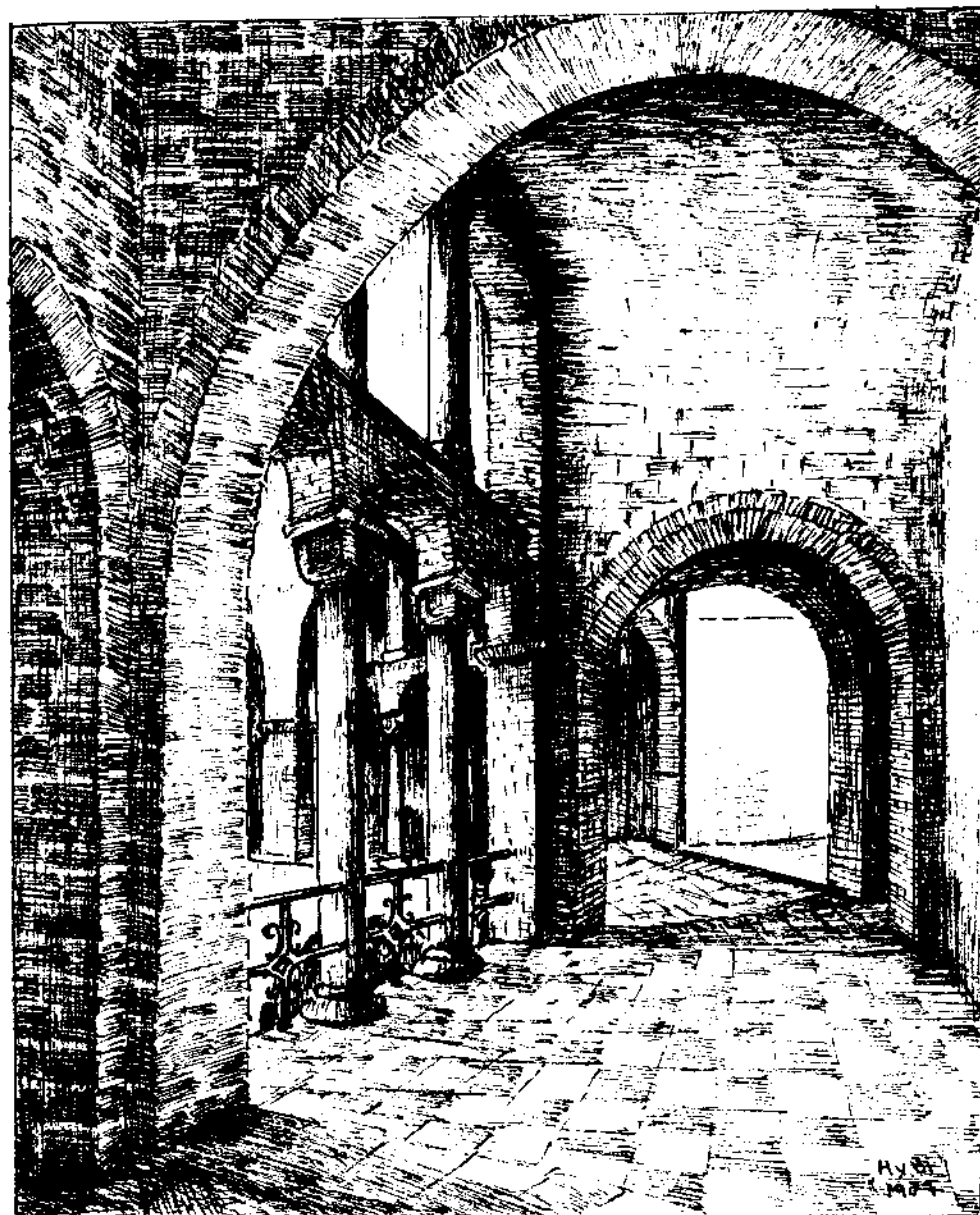
Een rechthoekige oostaanbouw van twee verdiepingen is vanaf het begin de plaats geweest voor voor het altaar beneden en op de bovengalerij. Recht er tegenover was zoals gebruikelijk de in en uitgang onder een z.g. 'westwerk' waar tevens de trappen naar de galerij waren. Vele jaren later bouwde men op dit massief een romaanse toren die dezelfde hoogte kreeg als de muren van het oktogoon.

In 1049 bezoekt paus Leo IX de kloosterkerk, waarschijnlijk een familielid van de adellijke Rudolf en wordt het complex een pauselijke abdij.

In 1055 wordt Rudolf van Altenberg in de kerk begraven.

Het is zeker dat deze kerk doorlopend de parochie ter beschikking stond. De kloosterzusters hadden hun vaste plaatsen op de bovengalerij en volgden zo de plechtigheden die beneden gehouden werden.

Na rustige tijden waarin alleen in 1272, maar vooral in 1445 schade ontstond bij brand, wordt in 1570 een gotische kapel aangebouwd. Enkele eeuwen later, in de z.g. franse tijd, worden kerk en klooster onteigend en gesloten. De abdij wordt al spoedig afgebroken maar de kerk ontsnapt op het nippertje aan de verwoesting. Na verwaarlozing vervalt het gebouw zo erg dat men voor instorting vreest. Bij opnieuw groeiende interesse voor religie alsook historie wordt het gebouw weer in gebruik ge-

Bovengalerij in de kerk van Ottmarsheim.

nomen. Allerlei voorlopige reparaties worden nu uitgevoerd tot men begin deze eeuw besluit het gehele gebouw te restaureren. Bij het uitbreken van de laatste wereldoorlog wordt na de volledige evacuatie van Ottmarsheim al het reeds begonnen werk weer stopgezet.

De hierna volgende gevechtshandelingen brengen opnieuw schade, de meeste bij de beschietingen van 1945 toen kerk en toren zwaar werden getroffen. In 1952 wordt alles weer in de steigers gezet en de restauratie is voltooid in 1959.

Ottmarsheim heeft vanaf die tijd een belangrijke erfenis veilig gesteld voor de toekomst. Een kostbaar bezit dat keurig onderhouden per jaar enorme aantallen bezoekers trekt. Nog altijd wordt het gebouw voor kerkelijke vieringen gebruikt. De sfeer die daarbij dan in dit duizend jaar oude monument aanwezig is, mag gezien worden als de bekroning van een zorgvuldig en nauwkeurig uitgevoerde restauratie. Een restauratie waarbij de bedoelingen van de oorspronkelijke bouwmeester zeker dicht benaderd zijn!

Dit artikel kan natuurlijk maar beknopt de historie overzien van een gebouw waarvan de geschiedenis veel overeenkomst heeft met die van onze Valkhofkapel echter met dit groot verschil, onze kapel werd tenslotte werkelijk als een 'stiefkind' aan zijn lot overgelaten, tot een medelijdende pleegvader (de Valkhofvereniging), zich er over ontfermde.

Mocht U in Ottmarsheim de oude abdij-kerk gaan bezoeken, vergeet dan niet de kleine gids te kopen waarin de volledige historie is te vinden van dit opvallend Ottoons bouwwerk.

Hein van Brienem.

JAARREKENING 1986.

Zoals gebruikelijk ontvangt U als lid, een afschrift van de jaarrekening. Deze verantwoording over 1986 is wederom als bijsluiter toegevoegd en geeft een duidelijk beeld hoe we dit jaar "gedraaid" hebben. Ook de vergelijkingen met de begrotingen 1986 en 1987 bieden een houvast. Het uitgebreide overzicht in het voorgaande Kerstnummer, over de financiële verantwoording zal tesamen met de bijgesloten jaarrekening wel voldoende informatie bieden. Vragen hierover kunt U stellen via het postbusnummer van onze vereniging.

Nu wij inmiddels het aantal van 500 leden royaal zijn gepasseerd, hebben wij het besluit genomen de noodzaak van een eigen computer aan U voor te leggen. In de eerste jaren was het handmatig verwerken van de totale ledenadministratie bittere noodzaak en wij waren dan ook zeer verheugd dat uitkomst geboden werd via welwillende relatiehulp. Daardoor kon onze ledenadministratie over de computer, vlug en, wat zeer belangrijk voor ons is en blijft, ook zeer nauwgezet worden gevoerd. Dit betekent evenwel dat we voor de voorbije jaren in het raam van de kosten, bijna een computer hebben verdiend. Daar handmatig bijhouden niet te verwezenlijken is, terwijl de eerder genoemde "hulp" noodzakelijkerwijze moet stoppen, is een eigen aanschaf van een computer zeker verantwoord. Gelukkig hebben wij de deskundige op dit gebied in ons midden en zal optimaal fungeren gewaarborgd en financiële besteding verantwoord zijn.

Theo Verweij.

VALKHOFCONCERTEN in 1987

Namens de coördinator van de Valkhofconcerten, M.Dongelmans, mag ik U meedelen, dat inmiddels van een zestal concerten de datum en de uitvoerenden bekend zijn.

- 14 juni Ingrid van Ree (sopraan) en Maarten Dongelmans (spinet).
- 28 juni Vocaal Ensemble 'Amidart' o.l.v. Joep van der Burgh. Het ensemble wordt begeleid door instrumentalist(en).
- 12 juli Ensemble 'Diapente' uit Eindhoven (dans- en luistermuziek uit Middeleeuwen en Renaissance).
- 9 augustus Zanggroep 'Orpheus' o.l.v. Hans Lamers.
- 23 augustus Jos Brink (klarinet) en instrumentaal ensemble.
- 13 sept. Vocaal Ensemble 'Groenewoud' o.l.v. Hans van Bergen.

Aanvang alle concerten: 14 uur.

De uitvoeringen vinden plaats in de Valkhofkapel en zijn gratis toegankelijk. Reserveringen zijn niet mogelijk. Komt U op tijd, want onze concerten worden zeer goed bezocht en het aantal zitplaatsen is beperkt.

G.Hermans

VALKHOFNIEUWTJES

* De kerstgroep in de kapel is een groot succes geworden. Ondanks de barre weersomstandigheden zijn, in circa 10 dagen tijd, meer dan 3000 bezoekers getuige geweest van een stemmige kerstsfeer rond een zeer fraaie kerstgroep.

Opmerkelijk was het grote aantal buitenlanders onder de bezoekers (tot zelfs uit Canada en Venezuela). Inmiddels is besloten, dat in december 1987 / januari 1988 weer een, nog uitgebreidere, kerstgroep in de kapel kan worden bewonderd.

* Onlangs is ons van gemeentezijde toegezegd, dat de veelbesproken zuil- en steenfragmenten terugkomen op het Valkhof, nadat ze zijn gerestaureerd en geconserveerd. Helaas is daarbij niet vermeld wanneer dit zal gebeuren.

* Op onze vraag naar informatie en/of beeldmateriaal betreffende de voormalige Valkhofbebouwing (zie Valkhofnieuws 4/86), is tot op dit ogenblik helaas nog geen enkele reactie binnengekomen. Tekeningen, foto's en beschrijvingen (of kopieën daarvan) kunnen belangrijk bijdragen tot de kennisvergroting met betrekking tot in- en exterieur van de burchtgebouwen, alsmede hun directe omgeving. Dergelijke informatie is onontbeerlijk voor de voorbereiding van eventuele herbouw- of restauratieplannen. Wij realiseren ons zeer wel dat dergelijk materiaal niet voor het opscheppen ligt. Nochtans doen wij hernieuwd een beroep op Uw medewerking.

Uw reacties kunt U deponeren bij het redak-
tiedres (zie omslag).

* Evenals in voorgaande jaren vindt ook dit jaar weer een aantal concerten plaats in de Valkhofkapel. Momenteel is van zes uitvoeringen de datum en de uitvoerenden bekend. Voor meer informatie zij verwezen naar "Valkhofconcerten in 1987" elders in dit nummer.

G.Hermans

REDAKTIE-MEDEDELINGEN

* In de jaren 1984 t/m 1986 is een trilogie, in de vorm van Valkhofnieuws-thema-nummers, verschenen over de Ottoonse tijd. De delen van deze trilogie dragen de volgende titels:

- De Ottonen-keizers
- Keizerin Theophanu en het Valkhof
- Keizer Otto III, de grote Nijmegenaar

Deze delen zijn uitgebracht als Valkhofnieuws 2/85, 2/84 en 2/86.

U kunt in het bezit komen van deze interessante reeks (of delen daaruit) door f 3,50 per deel over te maken op postgironummer 4438363 t.n.v. Valkhofvereniging Postbus 1390 te Nijmegen, met vermelding van de betreffende titel(s).

G.Hermans

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

Ook in het afgelopen jaar is het verloop in het ledental onder de 5% gebleven. Van openvallende plaatsen in de lange ledenlijst is dan ook geen sprake. Tussen begin december 1986 en eind februari 1987 meldden zich niet minder dan dertig nieuwe Valkhof-geïnteresseerden aan.

Oostendorp	Rijswijk
Schulte	Lochem
Goddijn	Uden
Buisman	Den Haag
Kregting	Nijmegen
den Otter	Vught
Hadderingh	Nijmegen
Zeydner	Bemmel
Freriks	Nijmegen
Janssen	Nijmegen
Kamerbeek-v.Haren	Nijmegen
Schatorjé	Nijmegen
de Reuter	Nijmegen
Wagenaar	Nijmegen
Seidl	Nijmegen
Schweig	Nijmegen
Oostendorp	Cuyk
Willems	Nijmegen
Nuyten	Nijmegen
Lucassen	Steensel
Rosier	Nijmegen
Banning	Beek bij Nijmegen
Daalman	Delden
Nissen	Nijmegen
Frielink	Nijmegen
Brediustichting	Hernen
van der Ree	Doorwerth

Mathot
van Driel
Jansen
Gudde-Eggen
Berens
van Herkhuizen
Fleuren
Linssen-Pütz

Nijmegen
Nijmegen
Lent
Nijmegen
Milsbeek
Nijmegen
Nijmegen
Kranenburg (Dld)

G.Hermans,
ledenadministratie

N H O U D

BLADZ.

VOORWOORD:	het bestuur	1
KERSTSFEER IN DE VALKHOFKAPEL:		
	H.v.Brienen	2
GEDENKBOEK 1936:	H.v.Brienen	5
HERBOUW VAN DE VALKHOFBURCHT I?:		
	J.M.T.Nooy	8
KOM OVER DE BRUG!:	Theo Verweij	15
MARIEKE VAN VALKENGOED:	H.v.Brienen	17
uit:"Twaalf Valkhofverhalen"		
EEN UITSTRALING VAN AKEN:	H.v.Brienen	26
JAARREKENING 1986:	Theo Verweij	31
VALKHOFCONCERTEN 1987:	G.Hermans	32
VALKHOFNIEUWTJES:	G.Hermans	33
REDAKTIE-MEDEDELINGEN:	G.Hermans	34
UIT DE LEDENADMINISTRATIE:	G.Hermans	35